

Noha a választott munkák nem adnak – hiszen a művek nagy száma, valamint az alkotók sokfélesége miatt nem is adhatnak – komplex áttekintést az elmúlt közel 30 év hazai terméséről, mégis lehetőséget teremtenek a varráshoz kötődő jelenségek feltérképezésére.

A művek elrendezése nem sugall „kötelező” haladási irányt, a legtöbb alkotást körbejárhatjuk, több nézőpontból is megvizsgálhatjuk: visszatérhetünk hozzájuk, avagy kedvükre elidőzhetünk egy-egy műnél. Az efféle elidőzésre kiválóan alkalmas és kényelmes lehetőséget kínál például BENCZÚR EMESE pink színű, puha műszőrrel bevont díványa, a *BE TOUCHED (Légy érintve!)* (2005), mely már a műszörméből borotvával kivágott felirat olvasása előtt is érintésre, kipróbálásra készlet.

Jól megférnek egymás mellett a mára emblematisnak számító munkák – például LOVAS ILONA és GULYÁS GYULA művei – a középgeneráció (IMRE MARIANN, CSÁKY MARIANNE) vagy a fiatal művészek (SZENTELEKI DÓRA, TARR HAJNALKA) alkotásaival, hiszen a kiállítás a sokszínűséget, a változatosságot, a kreativitás *textilen* való megjelenését hivatott reprezentálni. Nemcsak a művészek eltérő karaktere, látásmódja, alkotói preferenciái, hanem a választott témák sokfélesége, s e témák megközelítésmódja is ellenáll az összehasonlításnak és merev kategorizálásnak. A bemutatott művek között éppen ezért nincsen és nem is lehet hierarchikus viszony. Bár a szőtt gázlárcról (SZENES ZSUZSA: *Ami korábban használati tárgy volt, most dísz*, 1975) a beszélő szabásminta-sablonokon át (VINCZE OTTÓ: *Magyarázat*, 1998) a hímzett CT-röntgenig (KAPALA GYÖRGYI: *CT image 23., 24., 25.*, 2008–2009) minden, a varráshoz kapcsolódó munka helyet kaphatott – BORSOS RÓBERT jóvoltából például még *Kisvakond* életének mindezidáig „eltitkolt” mumentumai (2005) is felvillannak –; a kiállítás mindvégig megőrzi áttekintő jellegét anélkül, hogy az esetlegesség érzetét keltené a szemlélőben.

A tárlat tehát egyfelől ügyesen kikerüli az eklektikusság csapdáját, másfelől elegendő teret biztosít a szemlélő egyéni reflexióinak. „Ahogy a varrocérna kerüli a gombot”, úgy a látogató is körüljár, feltérképez, számba vesz minden művet, arra az eredményre jutva, hogy a nemzetközi textilművészet és a textilművészetre jellemző technikák használata a kortárs magyar művészetben a legkevésbé sem unalmas.

Lengyel László

„Az invenció volt a célzatom...”

Igazodván az ismert egyleti hagyományokhoz, némi érzelmes, személyes múltidézéssel kezdeném, a löegyleti találatok magasztalásával folytatnám, és a konklúzió levonásával zárnám.

Ma már nem emlékszem pontosan, hogy személyes okok, vagy csak véletlenek terelték figyelmemet a hetvenes évek végén a kortárs művészet iránt érzett lakadatlan lelkesedés mellett és felől, a városi folklór, a populáris kultúra jelenségeinek irányába. Mindenesetre professzoromnak, Németh Lajosnak és a Hatvany Lajos Múzeum akkori igazgatójának, Kovács Ákosnak döntő szerepe volt ebben. Csak hálás lehetek, hogy Kovács Ákos igényelte közreműködésemet több sikeres munkaprogramja megvalósításához. Ilyen, a szívemnek kedves kiállítások voltak a *Magyarországi szöveges falvédők a 19. és a 20. században* (Eger, Hatvan, Kecskemét 1980–1981) és a *Magyarországi madárijesztők* (Budapest, 1981), valamint a *Haláljelek* című tanulmánykötet (Liget könyvek, 1989). Akkortájt e senki földjén – valahol a művészet és a néprajz határán – nőtt termés betakarítása csak kevesek öröme volt. A nyolcvanas évek elején a művészettörténet tudomány hagyományos művelése mellett a hazai szakkutatásban meghatározó erővel jelentek

SZURCSIK JÓZSEF
Lőhető táj, 2008, fa, akril-olaj, Ø 100cm

*
Kiállító művészek: BENCZÚR EMESE, BERHIDI MÁRIA, BORSOS RÓBERT, CSÁKY MARIANNE, GÖBBÖLYÖS LUCA, GULYÁS GYULA, HÁY ÁGNES, HINTS, IMRE MARIANN, KAPALA GYÖRGYI, KÁRPÁTI TIBOR, LÉNÁRD ANNA, LOVAS ILONA, MAGYARÓSI ÉVA, SUZANNE NAGY, SZENTELEKI DÓRA, RÁCMOLNÁR SÁNDOR-HETÉNYI JUDIT, RUTKAI BORI, SOMOGYI LAURA, SZABÓ ESZTER ÁGNES, SZENES ZSUZSA, SZÖVÉNYI ANIKÓ, TARR HAJNALKA, VINCZE OTTÓ.
Kurátor: PILINGER ERZSÉBET

BUKTA IMRE
Új céltábla, 2008, pozdorja-lemez,
vegyes technika, 91×98 cm

ELEKES KÁROLY
Céltévesztő, 2008, rétegelt lemez,
vászon, akril, kollázs, 100×100 cm

meg a művészetetnológia, a művészetszociológia, a folklór, és a vizuális antropológia módszerei. Magam is kezdtem megtanulni és megszeretni a vizuális kultúra emlékei közötti kronológiai és műfaji gátlások nélküli átjárást. Ekkor kezdtem egy a dolgok meditációt és a türelem akrobatikáját ötvöző műfaj a magyarországi kolostormunkák feldolgozásához. 1980-ban, ilyen irányú kutatásaim közben talákoztam először e kedves és bumfordi festett lőtáblákkal a kecskeméti múzeum *Lövésztáblák Bajáról* című kiállításán. Azóta csak most láttam őket viszont, de az élmény intenzitását Verebélyi Kincső 1988-ban megjelent *Célra tarts! Festett lőtáblák Magyarországon* című remek kis könyvecskéje (Corvina, Budapest) nem hagyta elhalványodni. Elsősorban innen, de számos történeti tanulmányból is tudjuk, hogy az 1803-ban alakult Polgári Lövész Egylet (Bürgerlicher Schützen Verein) Baján elsősorban az egyre öntudatosabbá váló polgárság sportos, játékos szórakozásának terepe volt. Helyszíne a város széli Lőkert. De hogy az egylet létrejöttében szerepet játszott a császári önkény miatti ellenállás is, azt legékeesebben a lövész egylet épületén egykor olvasható fölirat bizonyította: POLGÁR LÉGY HAZAVÉD! E SZÉP CÉLT ELÉRNI TANULD ITT! A bajai lőtábla a figyelmes néző számára sok apró információt közölnek a reformkori Magyarország világáról, de a legfontosabb üzenet, amit kiolvashatunk ábrázolataik, felirataik és versikéik láttán, hogy ezeket bizony örömmel készítették. Személyes emléket

állítva játékos együttléteiknek. A haza védelme és a céllövés férfiak dolga. Hölgyek itt csak nézők, s biz célpontok lehettek. A bajai lövegletben a táblák tanúsága szerint igen kedvelték a sikamlós témákat. Hol finomkodva, hol durva szókimondással tették nyilvánvalóvá a festett ábrák és döcögős versikék, hogy a szende leánykák milyen cél eltalálására biztatják a lövészeket. Johann Adamovics 1829-es lőtábláján például három divatos öltözetű lányka kínálja céltábláit, amelyek az egyáltalán nem talányos *Kranz-koszorú*, *Best-legjobb*, és *invenció-találás*, *lelés*, *ráakadás* értelmű feliratokat viselik. Versikéje pedig mintha az itt fölvonult „kortárs (festő) lövegletnek” üzent volna a múltból:

*„Mások lányokat hadd fessenek,
Csak munkánkért nekünk megfizessenek.
Ha táblánkat fenn kell tartanunk,
Ehhez a szeget benn kell tartanunk.
Lányoknak mit is ér az üres tábla.
Hisz csak a szeg volt nekünk igen drága.”*

Méltánytalan volna bármiféle direkt összevetés a letűnt idők és a „Kortársak löveglete” lőtáblái között. Hiszen a régieket a közös mulatság, a kvaterkázás, az iszogató, és ahogyan egy 19. századi lőtábla felirata közli, az udvarlás „szép nemünknek kecs koszorús raja” körül készítette a lőtáblák festetésére. Tehát elsősorban a férfi szokások és a magyar mivolt dicsfénye volt az indíték. És ez, ismerjük el, nem elhanyagolható másság. A régieket elsősorban a lövés, és az ennek örvén át lehetőséget közös örömök terelték egyletekbe. Maguk alkotta törvények szerint éltek, rendezték és főként finanszírozták egyleteiket.

A „Kortársak lövegletének” tagjai bátran megvallhatják, ha esetleg, stílszerűen szólva „lövésük sem volt” e bumfordi, és triviálisan egyszerű festői műfajról korábban. Pillanatnyi kohéziójukat egy pécsi muzeológus (VÁRKONYI GYÖRGY) dédelgetett ötletének, valamint írásos és szóbeli korteskedésének köszönhetik nagyrészt. No meg annak, hogy nem lőni, sokkal inkább festeni szeretnek mindannyian. Bár arról, hogy festői eszközökkel, hogy lehet (mellé)lőni, egy 1983-as Mátra Múzeumbeli rémes kiállítás címe tolakodik emlékezetembe „Vadászat ecsettel”. Persze azt is megvallhatjuk, hogy a lőtábla készítő piktorok ritkán voltak maguk lövegleti céllövők. Szerepük a táblák megfestésekor rendszerint befe-

KICSINY BALÁZS
Céltalan áldozat, 2008, fa, akril, 75 × 73 cm

jeződött. A soproni múzeum gyűjteményében ismert August Friedrich 1875-ben, a soproni lövészegyletben készült táblája, amely némi malíciával a céllövők és a festők korabeli viszonyáról is elárul valamit. Az ábrázolat szerint, egy festő referencia portré-képet mutat vágyott pénzes megrendelőjének a lőállásban, de dialógusukat így beszéli el a kép felirata:

*„500-Ft-ot szívesen megadnék
Ha az úrról céltáblát festhetnék.
Az ár csábos, ám egyezésnek nem lehet alapja
Minthogy festő, azt mindenki mondhatja.”*

A „Kortársak löveglete” táblái, mégha a professzionális magas művészet égisze alatt fogantak is, sok mindent tükröznek készítőik világáról. Itt például mindenki férfi, s mégis valahogy a művek erotikus tartománya elhanyagolható. Leginkább ROSKÓ GÁBOR vad cicás tondója sugall valamit érzelmes éjszakákról, egy csukott szemmel is tisztán látó beretvált férfi és egy éber tigris kettősével. UJHÁZY PÉTER groteszk, lunátikus tárgy-kollázsán a gyengébb találatok rajzolnak csillagos eget. Ezen túl, ami talán rejtet erotikus-filozofikus tartalmakat hordoz, az LENGYEL ANDRÁS: *Lövés a végtelenbe* című munkája. Vállalását illetően borzongatóan gyönyörű gondolat, nagy ravágyó, vagy épp kudarc orientált. Saját munkásságán belül is érdekes múlt, illetve felhő-kép idézés. Műve kitűnően szemlélteti azt a műfajban rejlő paradoxont, amely a lőállásból szabad szemmel látható céltábla és az azon ábrázolt részletek érzékelhetetlensége között feszül. Erotikus vagy csak szívbeli felhangok csendülnek ki BÖRÖCZ ANDRÁS ceruza Szt. Sebestyén változataiból is. (Itt kell megjegyeznünk, hogy Szent Sebestyén egyébként a lövészek védőszentje.) „Az én cerkám mindig célba talál rigmus analógiájára mindent apró nyilakkal, esetenként használati eszközökkel talál célba, lő át (*Éleslövészeti vázlatok*). SOMODY PÉTER *Találat seb nélkül* című vásznai is inkább az emberi kapcsolatok pszichologizáló megjelenítése minden erotikus felhang nélkül. Ilyenkor tör ránk a kérdés a feminista művészet jelenkori triumfálására gondolva, miért is feledkezett meg a kiállítás kurátora a nőkről? A 21. században lőni csak férfinak lehet?

Lengyel András másik műve Marcel Duchamp sakk feladványának megidézésével a célba érés rendkívüli változatának állít emléket. KICSINY BALÁZS munkája, horgonytól elvérző bányász figurája valódi lőtábla (*Céltalan áldozat*). Kicsiny könnyedén illesztette saját művészetének speciális ikonográfiájához a feladat megoldását. KÖNYIG FRIGYES kegyetlenül tiszta csengésű festői nyelven mutat célt távol, s közel: testen, fejen, emberalakon. Számára ez nem mulatság. Célok (áldozatok) tárházának céltévesztő labirintusát mutatja föl ELEKES KÁROLY egy 1958-ban készült kommersz erdei tájkép újrahasznosított birtokba vételével. Monokróm állatokkal népesítette be az erdőt, célkörök sokaságával kínálja, lóhatsz bármire, válassz célt magadnak!

BUKTA IMRE *Új céltáblája* a játékoság olyan szép festői, pille palack-posta foglalata, amire bizonyosan nem lőne senki. Igazi, vidám falusi emlékkép darab.

Sajátos mássága „kortárs lövegletünk” lőtábla készítőinek, hogy egy (Lengyel A.) kivétellel senki nem alkalmazta szöveg és kép összefüggéseinek gazdag lehetőségét. A kiállítás egyik legnagyobb tanulsága az a szemléletbeli más-ság, mely a tréfás vidámság talaján született 19. századi lőtáblák készítőit elválasztja attól a gyomortájéki hüvöset okozó drámai, helyenként groteszk indíttatástól, mely kortársaink jellemzője.

A „Kortársak löveglete” fölkért önkénteseinek egy 1829-es bajai lőtábla felirata üzen:

*„Az inventió volt a célzatom
Bár ez mégsem jó véget ért
Ezért éljen csak inventióm
A lövéshez szög adja a célt.”*

Ahogy a régiek mondták „szeg találat”, azaz telitalálat leginkább a kiállítás ötletadó rendezőjének van, és minden, a felhívást komolyan vevő művésznek. Becsülendő pillanat, hogy Várkonyi György invenciója lehetővé tette múlt és jelen művészetének inspiratív kapcsolódási lehetőségét. Nos, itt a főlövész mester hagyományos szerepét átvette a muzeológus, mint inventor-megrendelő. Más oldalról nézvést az egész „Kortársak löveglete” ötlete ügyes fogás, s egyben a gyűjteménygyarapítás leleményes és főként takarékos formája. Mondhatni, a Janus Pannonius Múzeum e remek kiállítással nem először és valószínűsíthetően nem utoljára ELTALÁLTA CÉLJÁT! És itt csendülhetne föl Weber *Büvös vadász*ának ismert futama, vagy csak a találatot jelző *Hallali*.

* Elhangzott a „Kortársak löveglete” – XIX. és XXI. századi festett lőtáblák Magyarországról” című kiállítás (Múzeum Galéria, Pécs, 2008. szept. 27 – nov. 2.) megnyitóján. A tárlat 2009. május 21-e és július 5-e között a Budapest Kiállítóteremben látható.